

Потпуковник **ФРАНЦ ЈЕРНЕЈЦ**

О НЕКИМ ДЕЈСТВИМА ПАРТИЗАНСКЕ БРИГАДЕ У ПОЗАДИНИ НЕПРИЈАТЕЉА

Тешко пролазни предели успоравају и у великој мери отежавају дејства поготово ако су она базирана на снази мотора. Безводни терени могу не само да отежају операције, већ и да их за дуже или краће време парализују.

Јединице евентуалног непријатеља засићене техником тежиће да овладају комуникацијама и комуникациским чворовима при чему ипак остају велики комплекси браниочевог земљишта неконтролисани. Према томе, браниочеве снаге које су остале ван дела оног земљишта са развијеном комуникациском мрежом нису уништене, већ претстављају потенцијалну опасност по нападача и његове су снаге увек у опасности да буду отсечене од позадине и претрпе знатне губитке.

Позадинско-снабдевачке јединице су стално угрожене и лако могу бити уништени било људство, било материјална средства. Нападач, удаљујући се у својим наступањима од сопствених база, неће увек бити у стању да на време обезбеди своје борбене ешелоне. На брзину и уредност снабдевања у првом реду утиче комуникативност земљишта, а чак и тамо где постоје модерне комуникације, оне се могу онеспособити. Сем тога, у равничастим крајевима, у кишно време, земљиште постаје расквашено и саобраћај је могућан углавном путевима са тврдом подлогом. У таквим условима употреба технике је ограничена, а сваки поремећај планираног саобраћаја уноси пометњу, што се увек одражава и на ситуацију на фронту. У том случају борбене јединице нападача могу се снабдевати из месних средстава, која само донекле могу задовољити потребе. Нападач је принуђен да пљачка и тиме још више навлачи на себе мржњу становништва. Остала средства мора да дотура из удаљених база, преко угроженог земљишта.

Да би непријатељ обезбедио непрекидно снабдевање и потхрањивање својих снага на фронту, приморан је да у својој позадини на окупираној територији оставља јаче снаге, бар у захвату комуникација којима се користи, како би обезбедио непрекидно снабдевања и потхрањивања снага на фронту, па, према томе, и темпо напада.

За обезбеђење позадине и држање окупираних територија непријатељ мора ангажовати јаке снаге. Али с обзиром на велике могућности дејстава партизана у позадини, непријатељ ће бити присиљен да своје снаге распоређује на најкритичнијим местима — рејонима — и то тако да по потреби са више праваца може концентричним дејством интервенисати према угроженом рејону. Партизанске јединице, према томе, биће у извесним случајевима у ситуацији да воде борбу у окружењу и врше пробој из окружења.

Ово не треба схватити тако да ће се при борбеним дејствима у непријатељевој позадини намерно остављати партизанске јединице у окружењу. До окружења партизанских јединица најчешће ће доћи стицајем околности, дужим боравком на једном месту у вођењу борби на комуникативним теренима, где непријатељ може употребом моторизованих снага брзо затварати правце извлачења и повлачења. Да би избегле окружење, партизанске јединице морају своја дејства срачунати на то да у погодном моменту своје делове извуку из борбе и повуку ван рејона који непријатељ може да окружи. Партизанске јединице, иако би држале извесну територију, не смеју се базирали на једном — уском простору, управо због тога што постоји могућност да их непријатељ открије и окружи. Избегавање окружења постиже се, поред осталог, честим покретима, чиме се уноси забуна у апарат окупатора који није у стању да открије базирање, јачину и намере партизана. У таквом случају могућно је непријатељу наносити губитке и материјалну штету тамо где их он најмање очекује, било ударом на његове снаге, било на складишта или органе власти.

КАРАКТЕРИСТИКА „А“ ЦИЉА — РЕНТАБИЛНОСТ ЦИЉЕВА У НЕПРИЈАТЕЉЕВОЈ ПОЗАДИНИ

Рентабилност „А“ циља не мери се устаљеном нормом, већ се она мења, што зависи, поред осталог, од производње, квалитета и квантитета „А“ средстава. Што су средства мање снаге, то ће рентабилност циљева варирати наниже. Ако је за пројектиле од 20 КТ рентабилан батаљон и јединице њему равне по ватреној снази, то ће за пројектил од 10 КТ бити рентабилна мања јединица, итд. С друге стране, број произведених пројектила утиче на рентабилност циљева, тако да се она убудуће неће мерити величином јединице већ степеном одбране, без обзира на то која се јединица брани. Ако је за нападача од нарочите важности да заузме неки објект, он ће употребити „А“ пројектил не осврћући се на механичку, шаблонску процену рентабилности.

Посебно је питање употребе „А“ средстава и рентабилности циљева за нападача на снаге браниоца које се налазе у његовој позадини. Највероватније, бар у почетним дејствима, употреба „А“ пројектила на партизанске снаге није „целисходна“, јер ће циљ непријатеља бити да што пре сломи снаге на фронту и окупира земљу, али, није ни искључена — зависи од њихове активности. Најчешће би се то могло догодити у периоду кад партизанске јединице садеј-

ствују јединицама на фронту, односно кад дејствују на одређеним правцима и истовремено ометају дотур важног материјала од чега зависи ситуација на фронту (на пример, кад партизанске снаге затварају неки теснац који је од битне важности за нападача).

У каснијим дејствима, кад снаге у позадини нападача дејствују, такорећи, пуним темпом, а непријатељ уочи њихову важност путем сопствених губитака у људству и материјалу, рентабилност циљева у позадини може се изравнати са рентабилношћу циљева на фронту, или чак повећати. То све зависи од активности дејства браниоцевих снага и величине просторије коју оне контролишу у непријатељевој позадини.

Нападач неће имати никада довољно снага да њима покрије читаву територију, већ ће прикупљањем јединица са разних праваца покушати да „очисти“ поједине рејоне или зоне, окружујући партизанске снаге са циљем уништења. Може се слободно предвидети да ће и после извесног неуспеха прибећи и употреби „А“ пројектила, навлачећи партизанске снаге на узак простор како би их што лакше уништио.

Према томе, може се закључити да и партизанске снаге, зависно од своје активности и постојања других услова, подлежу употреби непријатељевог наоружања за масовно уништење.

СПЕЦИФИЧНОСТИ БОРБЕ У ОКРУЖЕЊУ

С обзиром на место, улогу и карактеристике дејства, партизанска бригада се налази, уствари, на територији коју је непријатељ окупирао, бар привидно овладао њом, а линија фронта се налази ближе или даље од рејона њеног дејства. Термин „оперативно окружење“ није адекватан стању у коме се налази партизанска бригада. Јер, у овом случају оба противника могу бити у равноправном положају. Нападач — агресор располаже јачом техником, држи главне комуникације, његове јединице се размештају у насељеним местима, али су, с друге стране, његови покрети увек угрожени и лишени подршке народа, а снабдевачке базе су далеко. Партизани уживају пуну подршку народа који их снабдева свим потребним средствима. Добијају обавештења о покретима непријатеља и јединице су им стално у порасту. Према томе, недостаци у техници надокнађују се брзим покретима, тактиком дејства, подршком народа и високим борбеним моралом. Узимајући и то у обзир, агресор је у слабијем положају. Према томе, не може се тврдити да су партизани увек у оперативном окружењу, јер се сматра да је окружен слабији по броју, а нападач се третира као јачи — супериорнији. У случају да непријатељ не предузима акције према појединим јединицама, обе супротне стране су у истом положају. Тек кад једна страна добије премоћ, долази до окружења. Партизанске снаге су, као што је већ речено, у сталном порасту. А непријатељу су снаге потребне на фронту и он их извлачи са окупиране територије те његов притисак у позадини

слаби. Ако хоће да на извесном месту постигне надмоћност, непријатељ ће са разних страна у позадини довести снаге у зону намераваног дејства, али ће их ту моћи задржати само кратко време, пошто ће бити принуђен да их упућује на друго место где су му још потребније. Довлачење снага непријатељ начелно врши плански, стварајући обруч око територије коју намерава „очистити“, а партизанске снаге на тој територији (просторији) прелазе из нормалног стања у оперативно окружење. Непријатељ ће тежити да затвори правце којима би се могле партизанске снаге извући из окружења, а потом стеже обруч убацавањем нових снага или покретом оних које су извршиле оперативно окружење. Јединице, које су се ту затекле а нису благовремено изишле из те зоне, прелазе у тактичко окружење, које настаје кад непријатељ заузме полазне положаје за напад, а може бити у додиру или ван борбеног додира са окруженим партизанским снагама. У најужем смислу, тактичко окружење настаје када је непријатељ непосредно пред нападом, или већ врши напад на окружене снаге, а просторију прострељује артиљериском или пешадиском ватром (стрељачком).

Оперативно окружење, а и тактичко, непријатељ увек жели да спроведе тајно, брзо, са свим изгледима на успех. Изводи га довољно брзо — покретним јединицама, спуштањем падобранских или хеликоптерских јединица, као и убацавањем специјалних група намењених за дејство против партизанских снага.

Да би осујетила ове мере, бригада плански избегава окружење — нарочито тактичко, а суштина је у томе да се постигне, прво, да непријатељ, доводећи снаге, удари у празно и, друго, да бригада њега нападне тамо где је слаб. Окружење се најефикасније спречава планским нападним дејствима.

Да би избегла тактичко окружење и непотребне губитке партизанска бригада мора да предузима све мере борбеног обезбеђења, да организује добру обавештајну службу и непрекидно маневрује. Тиме не само што се избегава непријатељев удар, већ се редовно постижу већи или мањи успеси. Партизанска бригада имаће посебан успех ако открије намеру непријатеља да је окружи и правовремено отпочне са извлачењем. Ако га изведе тајно, неприметно, бригада може ван обруча сачекати да непријатељ предузме напад и изненадним дејством у леђа нанети му велике губитке, растројити га и створити панику у његовим редовима. Или, уколико је непријатељ за офанзиву извукао све расположиве снаге и гарнизоне оставио без довољног обезбеђења, изненадни напад на један тако ослабљени гарнизон, иако на брзину планиран, мора да уроди плодом. Таквим нападом постиже се велики материјалан и још већи моралан ефекат, а успех је двојак: непријатељ је организовањем и извођењем припрема за напад и ударом у „празно“ изгубио драгоцено време, с једне, и претрпео губитке у људству и материјалу, с друге стране.

НЕКА ОКРУЖЕЊА И ПРОБОЈИ ИЗ ОКРУЖЕЊА У НОБ

Непосредно после формирања, Седма Словеначка народноослободилачка ударна бригада добила је задатак да се пребаци преко италијанско-немачке границе и Доломита на Нотрањско, на ослобођену територију, с циљем да се консолидује, стекне потребна искуства и да се касније врати на Горењско. Одмах после формирања бригада је извршила неколико мањих акција на непријатеља. Тада су били примећени покрети немачких снага и за два дана бригада је, ненавикнута и без искуства, водила тешке борбе. Бројно стање се смањило за 30%. Тадашњи командант зоне отпочео је преговарање са непријатељем. Плод ових преговарања је био привремено обустављање борбе и Немци су се, тобоже, повукли у гарнизон Шкофја Лока. Бригада се прикупила и припремила за извршење претстојећег марша. Поново су били вођени преговори уочи дана кад је бригада требало да се прикупи уз границу и да је наредне ноћи пређе. Преговори су вођени првих часова ноћу, а за то време Немци су запосели границу, друмове Жири — Горења Вас и Горења Вас — с. Лучне, остављајући празан коридор кроз који бригада треба да се пребаци на Жировски Врх. После њезиног преласка друма затворен је и тај простор. Извиђачка делатност обавештајних органа бригаде потпуно је изостала. Тек ујутру патроле су откриле да је граница поседнута и да се бригада нашла у окружењу захваљујући крајњој небудности. Опкољавање је извршило око 5.000 војника, а мање оклопне јединице су са спољне стране обруча вршиле патролирање. Непријатељске снаге биле су најјаче груписане дуж границе и друма с. Лучне — Горења Вас, где су били познати прелази партизанских јединица. Врло слабо је био поседнут друм Жири — Горења Вас на делу с. Жири — к 637. Тај део је дању контролисан патролама извиђачких аутомобила, а ноћу су постављане заседе опремљене рефлекторима. Бригада је посела положаје тако да је држала главни гребен и све прилазне путеве. После извршеног распореда, формирана је група јачине око једног батаљона која је извршила јуриш преко Облаковог Врха, дуж друма. Јуриш је уз веће губитке одбијен. После подне напад је поновљен преко Бребровнице ка с. Тодражу, са циљем да се изврши пробијање према Црном Врху код Шкофје Локе. Ту је погинуо командант бригаде. Поновном нападу није претходило прикупљање потребних података о јачини непријатељских снага. Група која је вршила пробој скоро је читаво уништена. После неуспелих пробоја, остатак бораца прикупљен је на положају 2 батаљона, где се формирала јача група. Командант батаљона је читаво време прикупљао податке о распореду непријатеља. Остаци 1 и 3 батаљона, који су били око подне разбијени на положајима, маневровали су по падинама Жировског Врха и пред мрак се спојили са 2 батаљоном. У међувремену је непријатељ избио са севера и југа на гребен и од Голог Врха отпочео чистење терена. Његово наступање је било сувише споро, тако да је до мрака избио до Јаворча, где се преко ноћи зауставио. Други батаљон се са остацима 1 и 3 батаљона, укупно око 300 људи, прикупио у шуми Ковшаков

Грич и још за дана пребацио испод Јаворника, а падом мрака до Забрешника. На један час пре зоре, група од 25 бораца са командантом батаљона на челу, привукла се изнад самог друма код с. Добрачева и из непосредне близине изненадним јуришем напала немачку заседу која се толико збунила да уопште није отворила ватру. Одмах потом истурени су на бокове заслони све док бригада није избила на друм и стрељачким стројем прешла око два километра широку долину да би у свануће избила на леву обалу Соче и попела се на брдо Корита.

Треба напоменути да је са бригадом у окружењу био одред који је показао врло слабу борбену готовост и вредност. Он се врло брзо распао и групе бораца су се криле по густом шипражју, у крошњама дрвећа, по сеоским кућама и стајама, док их непријатељ није открио и поубијао.

Овај пробој је карактеристичан по томе што се на више праваца покушавало пробити, али сувише слабир снагама.

Да је борбени поредак организован са свим потребним елементима за извршење пробоја, да је брзим и силним налетом непријатељ разбијен на уском фронту, и да су се туда све снаге извукле из окружења, с циљем да се у Долomite пробију другим правцем, непријатељ не би био у стању да тај маневар спречи јер је његов обруч био исувише велик, па не би стигао да прегрупише снаге и пребаци их на угрожени правац.

Посебно се може извући поука да је у таквим случајевима потпуно некорисно билокакво преговарање са непријатељем, јер нас он није признавао као регуларну војску. Много више користи доноси непоштедна борба против њега.

Упркос обећањима Немаца да ће дозволити бригади напуштање територије Горењске, требало је предузети све друге уобичајене мере безбедности, као извиђање, прикупљање података од месног становништва, сазнати о распореду заседа на друмовима и сл.

Под команду бригаде требало је ставити и Шкофјелочки одред, а не дозволити да се он распадне и деморализаторски утиче на читаву бригаду.

Рад команданта 2 батаљона је био правилан када је после прикупљања података о непријатељу одлучио да изврши пробој на најслабије поседнутом рејону и то свим расположивим снагама које су до мрака и у току ноћи прикупљене. Правилан је био избор времена, пред саму зору, када је непријатељ био испрпен и будност му релативно слаба. Постигнуто је потпуно изненађење и пробој је извршен без иједне жртве.

Бригада је била без ратног искуства. Неправилно је било преко 15 дана задржавати се готово на истом, добро комуникативном земљишту и пружити непријатељу могућност да прикупи довољно јаке снаге за извршење окружења.

Када већ није успео први покушај пробоја, требало је у току дана обезбедити држање положаја, а не дозволити разбијање двају

батаљона, углавном, под утицајем деморализаторског духа борачког и руководећег кадра одреда.

Следећи је пример 17 бригаде, у априлу 1945. Она је била окружена под врло тешким околностима, и то због непознавања територије и ситуације у којој се нашла.

Крајем марта непријатељ је вршио врло јак саобраћај свим комуникацијама између северне Италије и Словеније. Да би обезбедио своје транспорте, предузимао је најпре појачана обезбеђења док нису биле прикупљене довољно јаке снаге за оперативно окружење IX корпуса. Када је створено оперативно окружење, расецана је окружена територија на мање делове, што је претстављало тактичко окружење сваке јединице понаособ. Углавном, окружење је обухватило Словеначко Приморје до укључно бивше југословенско-италијанске границе.

На северу су биле поседнуте долина Селшке Соре — Задње Соре и долина Баче. Избијањем непријатељских снага долином р. Идријце преко с. Церкна и Букова, у окружењу на простору северно од Идрије нашла се 17 бригада. Она је добила задатак да најповољнијим правцем предузме пробој у правцу Горењске, пошто поседањем северне долине Идријце од стране непријатеља није више била у стању да се повуче у састав своје 30 дивизије, која се налазила на простору Трновског Гозда и пробијала се на југ.

У време добијања наређења за пробој бригада се налазила на положајима у рејону с. Нове Оселице — Ермановец, затварајући правац од с. Жири, одакле су наступале обједињене снаге белогардиста и Немаца. По добијеном наређењу бригада је одмах предузела покрет ка северу, преко Робитнице на Чрни Врх. На Чрном Врху се налазила команда Горењског војног подручја са малим бројем бораца, али великим збегом. Ту се нашла и италијанска бригада „Гарибалди“, која се касније одвојила и предузела марш у правцу Шкофје Локе с циљем да се преко Мартин-Врха пробије за Горењску. 17 бригада и команда подручја остале су читав дан и читаву ноћ до пред зору на Чрном Врху ослањајући се у прикупљању података углавном на месно становништво, које је под утицајем страха од репресалија од стране окупатора давало увеличане или чак лажне податке о непријатељу, како би одвратило партизане са своје територије. У то време долина реке Соре још није била затворена, али се осећао јачи саобраћај друмом Шкофја Лока — Подбрдо. Непријатељ је довлачио снаге у већ постојеће гарнизоне, у циљу затварања поменуте долине. Ситуација је претресана на заједничком састанку команде подручја и команде 17 и италијанске бригаде. На том састанку је било колебања о правцу и времену извлачења. Свако је имао свој став, али не на основу расположивих података, већ на основу познавања земљишта. На крају је команда италијанске бригаде напустила састанак и предузела своје мере. Команда 17 бригаде и команда подручја су се сложиле о правцу пробоја. Одлучено је да се у току ноћи предузме покрет у правцу планине Ратитовец и даље преко Јеловице ка долини р. Саве, где ће се склонити збег, а бригада ће дејствовати према ситуацији. За-

кључак је био правилан, али се читав дан осећала колебаљивост у припремама за његово спровођење. Покрет је предузет око поноћи, и до зоре је био направљен пролаз ширине од око 2 км, са обезбеђењем према с. Жељезници и с. Подбрду, а 1/17 бригаде је прешао у долину Соре и избио на јужне падине планине Латњик. Непријатељ није интервенисао, тако да је марш био неометан. У том моменту командант ГВП наређује повлачење, претпостављајући да је обруч, у који је обухваћена и планина Ратитовец, већи и да ће се вршити пробој у том рејону. Одређен је други правац повлачења, према западу, преко р. Баче на с. Немшки Рут и даље испод Јулиских Алпа, јер се претпостављало да на том правцу нема непријатеља. На тај начин је изгубљен још један дан који су јединице провеле у Црном Врху. Пред мрак је отпочео марш преко Давче на планину Порезен где би јединице преданиле, по мраку се пребациле у с. Немшки Рут, а даље према ситуацији. Према касније добијеним подацима, у рејону засеока Цимпровка налазила се прикривена једна немачка јединица. Она је пропустила читаву нашу колону, а кренула је иза наших заштитних делова на таквом отстојању да није била примећена. Пред зору, када је наша колона избијала на планину Порезен, наступила је густа магла. Заседа на путу, којим је колона дошла, није због умора довољно пазила и непријатељ ју је успео обићи. Када је био примећен већ је избио на к 1622. Јачина непријатеља је била око 100 војника. Све наше људство већ је било скоро размештено и одмарало се у љившим италијанским утврђењима на јужној страни к 1622. Остатак људства, који је још било вани, одмах је предузео јуриш на непријатеља који није успео. Када су у полусну борци у бункерима чули борбу, настала је паника, а командовање је било онемогућено. Појединци, или мање групе, бежали су сваки у свом правцу и у подножју планине Порезен многи пали у руке непријатеља који их је касније одводио у села и стрељао да би тиме, поред осталог, застрашио народ. Поједине групе су се пробијале преко Јулиских Алпа на Горењску и прикупиле се у току од 5 дана код Јесеничко-бохињског одреда у близини Бохињског Језера.

И у овом је случају служба извиђања, осматрања и обавештавања била потпуно запостављена. Подаци месног становништва, давани под утицајем страха пред офанзивом и непријатељевом одмаздом, примани су као сигурни и тачни и нису проверавани, мада су многи били неистинити.

Карактеристично је било колебање команди због тога што нису одмах предузете мере да се командовање обједини и предузму јединствене мере. Зато је уследило одвајање једне бригаде, извођење марша најпре у једном а потом у другом правцу, губљење драгоценог времена, а то је све користило непријатељу.

Треба указати и на неопрезност у току марша: пролази се поред непријатеља, а он остаје неоткривен. Небудност заседе, која није контролисала предтерен и правце лево и десно од свог положаја, умногоне је допринела да непријатељ непримећен избије на врх планине

Порезен. Имајући у виду густу маглу, обезбеђење уопште није било довољно за преданак јединице.

Кад је већ примећено присуство непријатеља, није се довољно енергично приступило његовом збацивању, што је имало за последицу панику и разбијање читаве групе која се по свом броју могла успешно супротставити непријатељу, а поготово ослонцем на утврђења, довољно јака да би одолела и артиљериској ватри. У току ноћи могао се предузети напад на уском фронту, пробити непријатељски обруч, и то на тежем терену где су биле груписане слабе непријатељске снаге. Тако би се задржала иницијатива у својим рукама.

КАКО ПОСТУПИТИ У ОКРУЖЕЊУ

Каквим се принципима треба руководити у борби у окружењу и пробоју из окружења у евентуалном будућем рату?

Ратна искуства нас упућују на то да се борба у окружењу мора одвијати на што већој површини, како би бранилац избегао ситуацију у којој нападач може артиљеријом тући целу окружену просторију и тиме угрозити борбени поредак браниоцев. На тај начин се отежава нападачу да разбије одбрану на једном или више отсека, а окружену јединицу на делове, и да је потом почесно уништава. Или, у другом случају, да доведе браниоца на уску просторију и извлачењем властитих јединица створи уносан „А“ циљ и употребом „А“ средстава уништи браниоца или већи део његових снага.

Када се партизанска бригада већ нађе у окружењу, треба будно пратити све поступке непријатеља и не одвајати се од њега. Када се приметити да одвлачи снаге, ваља одмах предузети мере да се јединице прилепе уз њега и тако спрече стварање зоне сигурности. Сви елементи борбеног поретка, који би иначе у класичним условима били распоређени по дубини окружене просторије, распоређују се ближе борбеној линији, како би се избегло нагомилавање у центру окружења. Из тога произилази да ће борбени поредак бити линиски, са плићим распоредом. Ово не значи да не треба имати резерве. Резерва мора постојати, али тако распоређена да је непријатељ не може открити нити уништити „А“ средствима мање снаге.

Кружна одбрана, са плитким распоредом снага у линији, повлачи за собом и смањење времена за одвијање одбране у окружењу. Време мора бити што краће, како би се избегло довлачење нових нападачевих снага у циљу разбијања кружне одбране и расецања борбеног поретка на делове. Окружена јединица треба да предузима све мере да се што пре извуче из окружења док непријатељ још довлачи снаге, а најбоље се то изводи у условима слабе видљивости (ноћ, магла, киша итд.). Ако се јединица нађе у окружењу у време када ће за њу брзо наступити повољни услови за пробој и извлачење, треба врстом одбраном издржати до наступања те повољне ситуације, а потом извршити пробој у изабраном правцу. Ако, пак, ситуација буде другачија и запрети опасност да у дужој борби у окружењу јединица

буде разбијена или уништена, треба предузети пробој и под неповољним условима — околностима, уколико има изгледа да се извуче бар гро јединице.

Приликом постројавања борбеног поретка за вођење борбе у окружењу, треба строго водити рачуна о међупросторима. Тежњом да се брани што шири просторија неминовно ће настати међупростори између водова, чета, а поготово између батаљона. Сваки па и најмањи међупростор треба контролисати патролама, заседама, извиђањем или осматрањем, тако да ниједног тренутка не остану неконтролисани, јер би инфилтрација ма и мале групе унела пометњу и несигурност у одбрану, па чак може да то буде и узрок пробијања одбране. Непријатељ ће свакако настојати да нађе међупросторе за убацивање мањих делова, због чега су они врло осетљиви део у борбеном поретку браниоца. Треба узети у обзир да одбрана, условљена изненађењем и на брзину организована, неће моћи да одговори свим принципима. Таква одбрана најчешће обухвата затварање праваца који од периферије воде ка центру, тј. поседање положаја, користећи искључиво природне заклоне. Немогућно је у таквим случајевима примењивати фортификациске радове, сем најминималнијих (укопавања за лежећи став). Из тога произилази да запречавање неће узети ону ширину коју би у нормалним условима одбране узело, или га уопште неће бити. Сам карактер борбе партизанских јединица условљава такав начин вођења борбе у окружењу.

Може се десити да до окружења дође у рејонима базирања партизанске бригаде. У том случају бригада предузима све потребне мере предострожности, од обавештавања о покретима непријатеља до непосредног борбеног осигурања. Организоваће се и положаји за кружну одбрану, са применом заклона и ровова за запречавање. Међупростори се могу запречити минско-експлозивним средствима, засекама или комбинацијом једних и других. Због широког фронта, а са друге стране због малих јединица које затварају приступ од периферије, постоји опасност да се недовољно пажње поклони контроли међупростора. А баш њих треба контролисати ма и минималним снагама како би се на време откриле непријатељске групе које имају намеру да се убаце.

С обзиром на констатацију да непријатељ може и на окружене партизанске снаге да баца „А“ пројектил, место резерве мора бити ближе периферији окружене просторије. Резерве треба да су способне да у најкраћем времену могу интервенисати с друге стране борбеног распореда, ако се за то укаже потреба. Принцип да се никада не остане без резерве, не може увек бити заступљен. Често ће бити случајева, зависно од ситуације, када ће се читав јединица наћи у борбеном поретку на периферији окружења. У таквим случајевима интервенције на угроженим правцима вршиће јединица извучена са мање угроженог места — правца, рејона. Да би се то постигло, еластичност одбране мора бити максимално заступљена.

Значајан елемент борбе у окружењу претстављају активна дејства. Из искуства НОБ знамо да она, у свим видовима борбе, имају

најширу примену, па и у борби у окружењу. Окружена јединица може на све могуће начине да испољи активна дејства. Најчешће постављањем заседа. Из заседа се може дејствовати на нападача који у колонама наступа ка окруженој јединици. Могу се вршити препади на мање групе непријатеља које се, користећи међупросторе, покушавају убацити у брањену просторију. За широку примену активног дејства погодни су ноћни напади на истурене делове непријатеља, убацивање мањих група у његов распоред и др. Вођење борбе у окружењу захтева велику активност и упорност јединице. Пасивна одбрана слаби морал окружених јединица и ствара нападачу повољне услове за предузимање ефикасних мера у циљу уништења или заробљавања окружених снага. Активним дејствима непријатељ се замара и држи у сталној психичкој напрегнутости.

Задаци елемената борбеног поретка у окружењу партизанске бригаде: пешадиски батаљони, чим се примети окружење — а извлачење није могуће — поседају најповољније рејоне за одбрану, затварајући све правце које непријатељ може да користи; постављају заседе на правцима који изводе на периферију одбранбеног рејона, наносећи непријатељу губитке; растројавају његове јединице и спречавају да пре времена открије положаје.

Партизанске јединице су ослобођене принципа вођења борби какви вреде за „фронтовске операције“, али су још обавезније да се придржавају својих, партизанских принципа. У тактици њихових поступака долази до пуног изражаја самоиницијатива старешина и бораца. Партизанским јединицама се не постављају задаци да држе објекте, линије и сл. временски, као што се то даје јединицама на фронту. Може бити случајева кад две и више партизанских јединица дејствују на разне објекте и кад ће дејство једне јединице зависити од успешног дејства друге, али то не треба уопштавати. Баш због тога што партизанска бригада дејствује самостално — самоиницијативно или по плану више команде, а не круто везана за објект или време, може успешније да избегава противударе непријатеља него јединице на фронту. Кад се осети или се добију подаци да непријатељ угрожава бригаду окружењем — и баш зато да би избегла непотребне губитке и што успешније тукла непријатеља — она одмах предузима извлачење из борбе и повлачење на просторију која је ван удара непријатеља, те ту брзо предузима офанзивна дејства на најпогодније објекте непријатеља или елементе његовог борбеног поретка.

Из свега произилази да је за партизанску бригаду у непријатељевој позадини нецелисходно примати борбу у окружењу, јер тада непријатељ има иницијативу и надмоћност у својим рукама, већ треба, ако је икако могуће, осујетити његове намере благовременим нападним дејствима или извлачењем бригаде не из борбе, већ са угроженог терена на други, како би изненадним нападним дејством нанела непријатељу што веће губитке и сламала његов морал.

ПРОВОЈ ИЗ ОКРУЖЕЊА

Биће случајева кад се јединица неће моћи извући из борбе пре окружења или у току припрема непријатеља да је окружи. Биће случајева кад ће непријатељ успевати да јединицу окружи, да јој бар привремено наметне одбрану у окружењу. Тада је најважније не губити главу, већ наћи најпогоднији начин да се што пре пробије са окружене просторије.

Под „пробојом из окружења“ подразумева се борбена радња којом се јединица, која је већ са свих страна окружена — у борбеном додиру или ван њега — борбом или без ње изводи са окружене територије. Према томе, пробој из окружења начелно се састоји из: напада на један или више отсека, разбијајући на уском фронту непријатеља и стварајући простор и услове за извршење маневра; извлачења из борбе и повлачења на најпогодније рејоне, одакле ће се одмах предузимати офанзивна дејства. Непријатељ мора да при окруживању бригаде обезбеди велику надмоћ, али је бригада исто тако у стању да створи потребну надмоћ на уском простору (отсеку) — месту пробоја.

Праksom наших јединица у НОБ доказано је да се пробој може изводити:

— нападом на једном уском отсеку кружног фронта, пробијајући га, а потом обезбеђујући бокове извући јединицу из окружења;

— нападом на два или више отсека фронта и извлачењем јединица на пробијеним отсецима, а потом прикупити се у предвиђеним рејонима и даље дејствовати на унапред одређен начин;

— кад је однос снага у корист непријатеља толико неповољан за бригаду, а земљиште и време утичу у толикој мери да је на било ком делу периферије окружене просторије пробој под борбом немогућан, она се по деловима (батаљонима, четама или водовима) провлачи кроз борбени поредак непријатеља. У том случају треба одредити зборне рејоне куда се извучене јединице или групе одмах упућују. Због сигурности може се одредити више зборних рејона. Овај начин је спорији и бригада је дуже време неспособна за офанзивна дејства, тј. све док се не прикупи, или бар док не стигне гро јединица. Врло лако може се десити да непријатељ почесно уништи поједине групе или мање изоловане делове, или да сазна за рејоне прикупљања и предузме мере како би осујетио бригаду да се прикупи и оспособи за борбу. У овом последњем случају организује се прихват пристиглих делова и они се одмах упућују у други рејон, који би требало, начелно, одредити после извлачења из окружења. Њега одређује први од чланова команде који стигне у одређени рејон. Такав начин пробијања из окружења примењује се само онда кад ништа друго није могуће нити изводљиво.

Избор начина пробијања из окружења зависи од непријатеља, његове јачине, система окружења, наоружања, дубине борбеног поретка (броја положаја и њихове дубине), земљишта и времена. Земљиште утиче на избор начина пробијања конфигурацијом, покривеношћу, комуникативношћу и насељеношћу. Важан чинилац је и време.

Њиме је условљено маскирање земљишта, видљивост у шумама, и друго. Време као атмосферска појава и као доба дана има битног утицаја на поступке.

Ратно лукавство у пробоју треба примењивати у сваком случају, јер се њиме олакшава дејство јединица. Какво ће оно бити зависи од сваке конкретне ситуације, па треба да се заснива на вештом коришћењу грешки — слабости непријатеља, ослобађајући притом своје поступке свих шаблона. Врло често биће примена ратног лукавства основ за успешно извршење задатка.

Успех пробоја обезбеђује се:

— благовременим доношењем одлука и издавањем наређења за извлачење из окружења;

— извршењем пробоја пре но што непријатељ успе да образује чврст обруч;

— правилним избором места — отсека пробоја (на најслабијем делу непријатељевог распореда, или тамо где се он најмање нада);

— груписањем најјачих снага на изабраном правцу — отсеку пробоја;

— изненађењем непријатеља у погледу места и времена пробоја;

— одређивањем довољно јаких снага (заштитних јединица) за обезбеђење прикупљања трупа за пробој и заштиту извршења пробоја;

— израдом простог плана за пробој и извлачење из окружења;

— одлучним, а у исто време и довољно гипким спровођењем одређеног плана.

Припрема за пробој обухвата:

— одређивање места — отсека, правца, времена, снага и средстава за пробој и његову заштиту;

— предузимање мера за постизање изненађења;

— предузимање мера запречавања кад је то могућно;

— организацију командовања и везе.

Место — отсек за пробој треба да буде на најслабијем делу непријатељевог распореда, или тамо где он не може брзо концентрисати довољно снага којима би угрозио бокове бригаде. Изабрани отсек пробоја треба да пружи скривен прилаз, а да на правцу пробоја нема природних препрека које би отежале извршење пробоја и извлачење из окружења. Биће, међутим, случајева када ће се изабрати баш теже савладиво земљиште, ако се тиме постиже одлучујуће изненађење. Отсек пробоја по могућности бирати на таквом месту где непријатељ не може ефикасном ватром да туче јединице које се извлаче.

Правац пробоја начелно треба да изводи на такво земљиште где непријатељ не може употребом брзих јединица поново довести бригаду у окружење. Важно је што пре изићи из окружења, а другостепену улогу има правац, због чега приоритет треба дати избору места за пробој. Најбоље је повлачити се у неколико правца, а потом се концентрисати у ширем рејону. Посебну пажњу треба поклањати брзини извршења пробоја и не стварати рентабилан „А“ циљ,

због чега је најкорисније после успешног извршења пробоја на уском фронту што пре заузети потребну ширину, чиме се скраћује дубина, а добија се у времену — брзини повлачења.

Најпогодније време за извршење пробоја је у почетку окружења. Што бригада дуже остаје у кружној одбрани, услови за пробој постају тежи. За извршење пробоја најпогоднија је ноћ или слаба видљивост (магла, киша, мећава), пошто се тада најлакше постиже изненађење. Међутим, ако то ситуација буде захтевала, пробој се врши и дању, нарочито на покривеном земљишту. Нарочиту пажњу у избору времена треба посветити непријатељу. Из наше праксе је познато да будност и пажња код непријатеља варирају и да је пред зору био најмање опрезан.

Борбени поредак и груписање снага за пробој морају одговарати постављеном циљу: што пре изићи из окружења не стварајући „А“ циљ, одлепити се од непријатеља и предузети повлачење у неколико праваца ка истом рејону прикупљања. Он садржи: снаге за пробој; бочна осигурања — заслоне; позадинске јединице; снаге за заштиту пробоја и извлачења; евентуално резерву.

У групу која непосредно пробија непријатељски обруч треба одредити довољно јаке снаге да у изненадном и силном налету униште непријатеља на отсеку пробоја и тиме створе довољно велику брешу да јединице које се налазе у обручу могу у што краћем времену неометано избити ван обруча. Та група, пробијајући први обруч, не задржава се, већ одлучно наступа даље, уништавајући и друге непријатељеве снаге на које наиђе.

Пробоју непосредно не мора да претстоји артиљериска припрема али се мора одредити довољно бомбаша који се привлаче непријатељу на блиско отстојање, ручним бомбама стварају панику и брзим, снажним налетом уништавају непријатеља. Преостали део групе за пробој у стопу прати (следи) бомбаше и снажном ватром уништава непријатеља: уноси забуну у његове редове, појачава силину продора и обезбеђује њено нарастање, што је често пресудно за успех.

На блиском отстојању иза групе за пробој крећу се снаге за бочна осигурања — бочне заслоне. У ову групу одређују се, поред стрелаца, и РБ или БТ за борбу против непријатељевих оклопних средстава. Поред тога, додељује се и потребан број инжењераца који запречавају прилазе заслону, комуникације или тенкопролазно земљиште. Група одређена за овај задатак, одмах после извршеног пробоја, шири отсек пробоја, наступајући лево и десно, и заузима погодне положаје за одбрану одакле може добро осматрати и своју ватру максимално користити, како непријатељ не би ометао извлачење бригаде. У наступању до положаја за обезбеђење бокова отсека пробоја, група уништава мање непријатељеве делове, а веће држи под ватром све док се бригада извлачи и док не добије наређење да се и сама повуче. Група не израђује заклоне већ користи за заштиту природне и месне објекте, дрвеће, зграде, а простор испред себе запречава рушењем камења, дрвећа као и минско-експлозивним средствима расејаним по земљи.

Заслони на боковима могу се обезбеђивати двојачко:

— поседањем одређених положаја и њиховим држањем док се снаге извлаче из обруча; ово захтева релативно слабије снаге, а примењује се кад је непријатељ јак на боковима бригаде и када постоје погодне тачке или линије од чијег држања зависи успех пробоја;

— активним дејствима која се примењују кад је непријатељ слаб на боковима и истрошен претходним борбама; тада је рентабилније извршити удар, нанети непријатељу што веће губитке, а јединици обезбедити извлачење.

Удар у бок треба да уследи истовремено са ударом група за пробој. Овим се постиже заваривање непријатеља о стварном правцу пробоја, олакшава се снагама брзо извлачење, проширује се отсек (место) пробоја, а добија се и у времену одбацивањем непријатеља који није у стању да брзо поврати изгубљене положаје.

У главници се обично крећу рањеници (и збег, ако га има), позадинске јединице и артиљерија. Покрет позадинских снага и рањеника се регулише на тај начин што се она извлачи на довољно отстојање иза бочних осигурања, а отпочиње с извлачењем чим бочна осигурања крену ка својим положајима за одбрану. Зависно од ширине пролаза, главнина се креће у једној, две или више колона. Без обзира на број колона, покрет се мора вршити без заустављања, по плану који је раније направљен.

Лакши рањеници иду сами, а за теже треба обезбедити довољно носила и носилаца и носити их кроз опасну зону, а кад је пређу, могу се транспортовати коњима или колима. Позадинске јединице носе најнужније потребе које не претстављају баласт за извршење покрета и неће сметати у току извлачења. Непотребна средства обезбедити од квара и закопати како их непријатељ не би могао открити све док их бригада касније не покупи.

Артиљерија се креће са главнином, тако да може према потреби да дејствује, ако већ раније није била одређена у групу за пробој или обезбеђење бокова. Уколико се не предвиђа њена употреба, носи се на товарној стоци, јер је тако много покретљивија.

У групу за заштиту пробоја — заправо извлачења, одређује се већи део инжењерије и мањи део снага, а ипак довољно јак да може обезбедити несметано груписање главних снага за пробој. Група за заштиту најчешће неће бити хомогена формациска јединица, већ свака јединица (батаљон или чета) одваја део снага и оставља га на положају кад се гро јединица извуче. Снаге за заштиту остају на својим положајима док не приме наређење о повлачењу, а о свакој промени код непријатеља обавештавају најкраћим путем старешину. У току припрема за пробој и груписање снага па до повлачења не смеју дозволити да непријатељ сузи обруч или да исече окружену просторију на делове. Јединице које напуштају положаје, остављајући снаге за заштиту, извлаче се у највећој тајности. То исто чине и јединице остављене после добивеног наређења за повлачење, уколико оно уследи пре почетка пробоја. Почетком пробоја све остављене снаге

се повлаче истим правцем, одбијајући непријатеља који би покушао да их следи и образују јединствену групу за заштиту.

Резерва се формира ако има довољно снаге и у њу се одређује највећи број аутоматског оружја. Распоређује се према конкретној ситуацији са задатком да у случају потребе подржи дејство групе за пробој, заслона и крила, или да заштити рањенике. У случају потребе, кад су заузета бочна осигурања, а због дубине непријатељевог борбеног поретка (два или више обруча), улогу заслона може да добије резерва.

Један од битних услова за извршење пробоја и извлачење бригаде из окружења је изненађење. Из искуства НОБ-а знамо да изненађење у борби игра велику улогу и често се њиме постизало преимућство над бројно надмоћним непријатељем. Оно се при пробоју може постићи на више начина који се не могу унапред предвидети, већ то зависи од умешности и сналажљивости старешина и бораца, али видну улогу има брзо, тајно извршење свих припрема, брз и смео пробој на месту где непријатељ није очекивао и временски кад се најмање надао. Пробоју може претходити дуже изнуравање непријатеља, како би се психички истрошио, могу се организовати лажни покрети и груписања итд.

Врло ефикасна мера за обману непријатеља су демонстративна дејства — демонстративни (лажни) напади који се предузимају у циљу да се непријатељ обмане о стварном месту — отсеку пробоја и наведе да тамо привуче своје резерве. Због тога лажни напад треба да претходи стварном и да буде изведен на месту довољно удаљеном од стварног места — отсека пробоја, како се непријатељево резерве упућене ка лажном месту прелаза не могу на време вратити и ангажовати на стварном месту — отсеку пробоја. Артиљерија, иако малобројна, може да одигра велику улогу у стварању забуне код непријатеља отварањем ватре по месту лажног пробоја, водећи рачуна о томе да ватра буде прецизна и да наноси непријатељу што веће губитке, а на стварном месту не би требало уопште отворати артиљеријску ватру.

Најефикасније маскирање постиже се извршењем припрема за пробој и извођењем пробоја по мраку, невремену, магли, киши или мећави.

Један од пресудних елемената за успех је висок морал јединица. У току НОБ нема примера да се нека наша јединица у окружењу предала непријатељу. Морал наших старешина и бораца био је на таквој висини да на предају нико није ни помишљао. Има случајева погибије већег дела, па чак и читаве јединице, али не због слабог морала. Висок борбени морал је нагонио наше борце, кад већ није било другог излаза да, жртвујући себе, теже да та жртва буде што скупље наплаћена непријатељевом крвљу. Карактеристичан је пример Похорског батаљона који је сав изгинуо окружен и у неправдоправној борби, али се ипак није предао ни један борац, иако је ситуација била потпуно безизлазна. Парола „што скупље продати своје животе“ носила је окружене борце до последњег даха. Има и много

примера где је у наизглед безизлазној ситуацији ипак нађено решење за пробој, и то у приликама у којима су превазиђене све норме проверене и испитане у ратовима. Често је непријатељ био десет па и више пута надмоћан, модерно опремљен, снабдевен свим што је војнику потребно — па ипак је морао да поклекне пред исцрпеном, гладном и слабо наоружаном војском партизана. Бројна надмоћност и техника нису биле одлучујући фактор, већ су то били дух, висок морал и жеља за победом. И убудуће ће морални фактори играти пресудну улогу у пробоју из окружења.

Команда партизанске бригаде, кад је окружена и врши пробој, одређује посебне команде за поједине делове борбеног поретка. Група за пробој биће састављена од више јединица пешадије и родова, а над свим не може командовати командант бригаде. За команданта групе за пробој треба одређивати смелог и непоколебљивог старешину. Међутим, због важности пробоја није искључено да и командант бригаде преузме команду на одлучујућем отсеку.

Такође треба одредити команданта бочног осигурања и то за сваки заслон посебно, и једног старешину да обједињује рад и руководи свим јединицама које обезбеђују бокове.

Одважном и самоиницијативном старешини треба поверити рањенике, збег и позадинске јединице. У тој групи је најтеже одржати ред и дисциплину, а брзина извођења маневра и озбиљност ситуације захтевају старешину који је дорастао том задатку.

Групи за заштиту (заштитница) треба одредити старешину који ће обједињавати дејство свих делова у току концентрације за пробој. Кад мање јединице остају на положајима, он руководи њиховим извлачењем из борбе, обједињује у једну групу и даље у току извлачења и повлачења води борбу са непријатељем, не дозвољавајући му да гони отступајућу бригаду. Овај задатак је деликатан због тога што су групе из разних јединица и што се сви поступци одвијају под борбом, а то захтева старешину високих квалитета.

Резерва ће бити најчешће формациска јединица (чета), а командир чете ће бити и командир резерве. Уколико резерва буде састављена из више јединица, одређује се један старешина који одговара за њено дејство.

Главни терет пробоја лежи на пешадији. Од ње се образују сви елементи борбеног поретка. У групи за пробој се формира подгрупа бомбаша који са блиског отстојања изненадним дејством неутралишу непријатеља и брзим продором, са целом групом за пробој, продужују наступање смело и непоколебљиво.

У заслоне се одређује, поред стрелаца и аутоматичара, и потребан број противоклопних средстава.

При ноћном пробоју, због своје малобројности и могућности откривања, артиљерија ће ређе подржавати групу за пробој. Ефикаснија употреба артиљерије је у маскирању пробоја — демонстративним дејствима. По плану команданта артиљерија дејствује по лажном месту пробоја, подржава јединице које врше демонстративна дејства и на тај начин ствара код непријатеља утисак стварне припреме за

пробој. Није искључена ни њена употреба у бочном осигурању, али тек после извршеног пробоја и заузимања положаја у заседи од стране снага одређених у заслоне. Биће случајева кад артиљерија, због тешког земљишта, не може да се извуче. Тада се оруђа закопавају у земљу, како би се касније опет прикупила и оспособила за употребу.

Поред пешадије, велики терет у пробоју сноси инжињерија. Главни део инжињерије се даје у бочна осигурања, а мањи делови у групу за пробој и заштитницу. У бочним осигурањима инжињерске јединице врше запречавање минско-експлозивним средствима, разбацујући мине по тенкопролазном земљишту, руше камење, дрвеће и друго и на тај начин обезбеђују пролаз од изненадног напада моторизованих и оклопних снага непријатеља.

Пионири придати деловима заштите запречавају правце којима би непријатељ могао да наступа. Са запречавањем се почиње на рејонима одбране одакле се јединице повлаче, а рејони концентрације запречавају се све док цела јединица, укључујући и заштитне делове, не изиђе из окружења.

Поред тога, ако се пробој врши под неповољним условима за бригаду, инжињерске јединице могу да врше задимљавање у току и непосредно после пробоја, са циљем маскирања пробоја и извлачења.

Вод за везу, пре пробоја, укида жичну везу и прикупља средства, а организује релејне везе куририма између појединих елемената борбеног поретка за пробој. На командном месту бригаде организује курирску станицу која обезбеђује брзо преношење свих наређења команданта бригаде потчињеним командантима и извештаје потчињених команданту.

У току припрема и извођења пробоја, као и непосредно после извршеног пробоја, радиовеза се своди на најнужнију меру, предајући кратка обавештења радио-сигналимa. По извршењу пробоја извесно време радиосредства се не користе да се не би открио правац повлачења.

Сигнална средства су у пробоју најважније средство везе. Сигнале издаје командант бригаде непосредно пре почетка пробоја, а треба да их знају све старешине и војници.

Пробој из окружења претставља најсложенију борбену радњу, због чега механизам рада у току пробоја мора да функционише беспрекорно од почетка до краја. Тачно треба регулисати рад и поступке свих јединица, група — елемената борбеног поретка и синхронизовати их по времену и месту. Демонстративна дејства и стваран пробој морају бити временски у таквом односу да бригада може искористити резултате лажног пробоја.

Рад групе за пробој и рад заслона утаначује се тако да група за пробој наступа својим правцем одмах по извршеном пробоју првог обруча, истовремено кад и заслони наступају ка својим рејонима одређеним за заседу. У целини се прецизира и рад пионира.

Садејство ешелонираних јединица (група за пробој са заслони-ма, резерва и заштитница) мора бити тако организовано да се при пробоју и после њега не набијају, да је отстојање зачеља прве и чело

друге — следеће групе толико да обезбеђује брз прелазак угрожене просторије. Најважније је постићи брзину и ред пролажења кроз створену брешу.

Садејство са јединицама споља ређе ће се организовати, јер ће бригада већином дејствовати самостално. Уколико, пак, дејствује у саставу групе бригада, садејство организује командант групе бригаде. Јединице које су ван обруча могу да организују напад непосредно на непријатеља који је извршио окружење, нападајући обруч на једном или више места и стварајући дезорганизацију у његовим редовима. Окружена партизанска бригада врши пробој на за њу најпогоднијем правцу, а у условима „А“ рата још је боље не вршити пробој ка сопственим јединицама, јер може лако доћи до нагомилана снага и стварања масовног „А“ циља. У случају да је бригада окружена близу или непосредно иза линије фронта, са јединицама на фронту биће организовано садејство ако су наше снаге у офанзиви. Тада садејство организује командант на фронту, а бригада може добити задатак да се бори у окружењу према плану општевојног команданта здружене јединице на фронту.

Са авијацијом се садејство организује кад она учествује у извлачењу рањеника, снабдевању окружене јединице и сл. Тада ће окружене јединице имати задатак да обележе места спуштања материјалних средстава и оспособе земљиште за атерирање хеликоптера.

Организација садејства мора бити много детаљнија у условима борбе у окружењу и пробоју, него у нормалним условима.

Када јединица изиђе непосредно из обруча, продужује покрет повлачећи се у одређеном правцу, а дејствује према ситуацији. Повлачење организовати тако да што пре изиђе из зоне осматрања непријатеља и дејства његовог наоружања. Марш се организује у две или више колона, јер се на тај начин постиже потребна брзина. Бригада се прикупља у рејону концентрације са циљем да непосредно потом или што је могућно пре предузме офанзивна дејства.